

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dus la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu poștă în laștrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. sau 22 franci, pe 6 luni 6 fl. sau 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politic, national-economic și literar.

Orice inserate,

se plătesc pe serie sau linia, cu litere merite garmond. la prima publicare câte 7 cr., la a doua și a treia câte 6 cr. v. a. și peste aceea 30 cr. de timbru la tesaurul public.

Prenumeratiunile se pot face în modulu celui mai ușor prin assemnatiunile poștei statului, adresate de a dreptu la Redacțiunea Diariului Observatoriului în Sibiu.

Nr. 91.

Sibiu, 14/26 Novembre 1879.

Anul II.

Obligațiunile urbariali.

La asia numitele bonuri rurale, precum se numesc în Româniă, obligațiuni pentru desărcinarea pământului (Grundlastungsobligationen), precum le dicu austriacii, toti locuitorii țerei au unu interesu asia de mare precum nu se pôte se aiba vreodata la nici o alta parte a finanțelor statului. Cădu dici obligațiuni urbariali, dici desrobire, scapare din sierbite spurcate; dici inse și mai multu: că poporul a dat și mai dă, sub garantiă a statului și separat sub garantiă a fiacarei provincii, în parte, unu premiu foarte grasu în câteva sute de milioane florini, sub cuventu că domnii sclaviloru au perdutu privilegiulu de a i mai robi, de a le luă 104 și respective 208 zile de munca pe anu, dieciuea din toate produsele, maltratarea femeiloru la topitu și meliatu de canepa, la torsu și tiesutu și altele nenumerate.

Vorbindu în Nr. 85 despre budgetulu statului și anume despre proiectulu ministrului finanțelor, comunicăramu în scurtu și câteva cifre relative la obligațiunile urbariali (iobagesci). Dara această cestiune finanțaria merita cea mai de aproape atențiune și studiu din partea publiculu întregu. Enorme sume de bani și averi reprezentate prin obligațiunile urbariali se afla în circulațiune publica, în manile toturor, era nu numai în ale proprietarilor; averi considerabili de câteva milioane ale ambelor cleruri romanesci se afla în obligațiuni urbariali; respicatu demandase și fericitul mitropolitu Andreiu în testamentulu seu din 1 Aug. 1871, că cu banii ce lasa pentru cleru, biserica, seminaru, infintiare de alte două episcopii, tipografia și ori câte se voru mai adună de aci înainte, se se cumpere obligațiuni de cali ferate și obligațiuni urbariali; unde inse întielege oricine, că voindu se alegi, obligațiunile urbariali sunt relative multu mai sigure decâtu ale caliloru ferate.

Asia dara, ori ar fi atacatu ministrulu de finanție valoarea și soliditatea bonurilor rurale transilvane, unguresci, croate, ori nu, noi totu ne eramu datori noue insine, că se ne mai ocupamu odata cu totu adinsulu de acestu capitalu nationale în două sensuri. Intre anii 1863—5, pe timpulu dietei transilvane, s'au scrisu și vorbitu multe despre obligațiunile urbariali, s'au relevatu misieli, insielatiuni, hotii curate, comisse cu ocașiunea emiterei

loru, era în a. 1876 scriitoriulu acestoru linii discutase în colonele Gazetei aceeași cestiune într'o serie de 12 articlii, în combinațiune cu alte cestiuni national-economice. Lumea inse uita usioru. Cum nu, cându uneori ne uitamu încă și pung'a cu bani pe tarab'a negociatoriului, alteori încălecamu calulu până a nu'lu fi deslegatu dela gardu.

Prin legile absolutistice (patentele) din 1854 și 1858 domnilor feudalii s'au acordatu o desdaunare atâtu de stralucita, în cătu s'a vediuu chiaru atunci din capulu locului, că annuitatile (partile de capitalu) cu interesele anuale de 5% clasa fostiloru iobagi nici-odata nu va fi în stare de a le plati numai ea singura; de aceea s'a decisu, că la coperirea acelor sume exorbitante se plătescă toate clasele locuitoriloru unu adaosu anumitu după florinulu de inoposită directe. Acelu adaosu se plătescă până în dio'a de astadi. Asia fostulu referente în cauzele urbariali dr. Josifu Grimm la gubernulu Transilvaniei, au avutu mare dreptate cându a disu: „Dupa câte folose am facutu eu senioriloru feudali, asi merită dela ei că se'mi înaltie unu monumentu cătu este alu santului Joanu Nepomucu din piati'a Sibiului.” După operatulu lui Josifu Grimm avea se ia numai feudalii din Transilvaniă 42 milioane fl. moneta conv. După aceea s'au mai inventatu și alte titule ale desdaunarei, în catu aceea suma crescuse până în a. 1863 la 72 milioane, și de atunci încôce trecu peste 80 de milioane, după ce se decretă desdaunare pentru asia numite lazuri (esterinare de paduri și tufarii), și în urma pentru locurile de vii, și se spune chiaru acuma că lucru siguru, că s'au mai aflatu și alte preteste pentru „desdaunare”. Asia numitele drepturi regali, adeca monopolulu de cărciumaritu, moraritu, venatu, pescuitu etc. remasese totu în posesiunea senioriloru feudali. Unele s'au mai modificatu ori desfiintiatu, au remasu inse altele, pentru a caroru rescumparare se lucra de mai multi ani între multe cabale, pentru-că se fia desfiintiate prin lege, se prea întielege inse, că totu pe langa desdaunare, care érasu va fi data în obligațiuni urbariali de mai multe milioane. Aci vomu avea în vedere numai acelea bonuri rurale, câte s'au pusu în circulațiune dela 1854 până astadi, cu adaosu numai de câteva, care stau gata de a se mai împarti peste puțin.

Toate acelea obligațiuni urbariali ungurene,

transilvane, croate întrecu ceva peste 300 de milioane fl. v. a. Planulu tragerei loru la sorti publicatu în anul 1867 éra compus pentru cele ungurene pe 40 de ani, era cele transilvane pe 50 de ani. S'a facutu inse și aci o mare excepțiune cu privire la asia numitele obligațiuni vînculate, legate, care adeca nu suna la portatoriu (au porteur), ci la persoane morali anumite, căci terminulu acestora se computa, în Transilvaniă numai dela 1866, pe 60 de ani și alu celor ungurene dela 1867 numai pe 50 de ani. Din sum'a întreaga de peste 300 milioane voru fi esitu la sorti până în 1 Ianuaru 1880 camu 64¹/₄ de milioane, și asia mai remanu de platitu 240 milioane. Acesta suma inse nu mai respunde la planurile primitive de sortare, elaborate în 1857 și 1867 din cauza că de atunci s'au mai emis și datu aristocrației obligațiuni urbariali în suma nominală de 27 milioane. Pe temeiulu acesta planulu de trasu la sorti totu este alteratu, respective prelungitu pe mai multi ani. Ministrulu de finanție inse voia se se folosésca de ocașiune, se schimbe și prefaca planulu întregu, inse asia, că tragerea și prin urmăre plat'a obligațiuniloru rurale se o amane pe alti 40 respective 50 de ani numerati de acum înainte, și asia statulu se plătescă proprietariloru multu mai puțin la amortisarea acelor obligațiuni.

Bine se ne însemnamu aci, că partea cea mai mare a obligațiuniloru rurale nu se mai afla de multu în manile primiloru proprietari; aceia le-au tocatu, cum se dice pe la noi, care îndata la primire, care mai tardiu, și astadi ele se afla în manii străine, unele pôte întru a sut'a mana, cerculandu nu numai în monarchia, ci și în străinătate că ori-ce moneta-charteia, firesce după cursuri de burse, nespusu de variante; ele inse de vreo 2—3 ani încôce aveau unu cursu neasemenatu mai bunu decâtu mai înainte, de ex. cele transilvane se urcasera dela 70 la 86¹/₂, cele ungurene, croatice, banatiene până la 88 și 89%. Dintr'odata venindu ministrulu de finanție cu proiectulu seu, haga spaim'a în burse și în toti actualii proprietari ai desu numitelor obligațiuni; ele scadu că prin farmecu cu câte 6—7 fl. la 100 și causédia la mai multi dauna enorma. Din aceeași cauza inse scadiura și alte obligațiuni unguresci; căci agentii și toti speculantii dela bursa avura întru nimicu a pronunția

Foisiór'a „Observatoriului“.

Femeiele.

De: Juliu Pederzani.

Traducere de: J. G. Baritiu.

V. Mam'a.

(Urmare si fine.)

Cartea sacra ne spune, că odata lumea această éra unu chaosu, fara lumina și pustiu. Dara deodata spiritulu divin esclama în profunditate obscure ale chaosului: „Se fia lumina!” și „se facu lumina!”

Fara lumina în pustiu jace sufletulu copilulu înainte spiritulu mamei sale. Si ea are se dica: „Se fia lumina” și în chaosulu sufletulu de copilu se va face „lumina.” Lumin'a divinitatii, a bunului, adeverului și a frumosului.

A dá unui copilu educatiune însemnéza: a ilu nobilită, a formă unu caracteru, „era caracterulu este vointi'a perfectu formata.” Caracterulu nu jace în inteligentiă, ci elu jace adencu și puternicu în animă.

Pentru aceea mam'a, această animă a omeniei, este chiamata a dá educatiune copilulu. O chiamare sacra.

Ea prin copilu dá educatiune unei generatiuni viitoare. În anim'a unei mame jace spiritulu unui poporu. Cursulu moralei adeverate isvoresce din anim'a mamei.

Copilulu după sufletulu seu este o floare divina, elu are lipsa de aerulu cerescu, de — religiune.

Prim'a lui inspiratiune, prim'a lui religiune este amorulu pe care i-lu reveléza anim'a, ochiulu și buzele inamei.

Cându Salvatorulu în ultim'a sa óra, în agoni'a mortiei pe cruce isi preambila din înaltie privirile sale, cautandu unu apostolu, carui'a se i incredintieze sacr'a credintiă, testamentulu doctrinelor sale și misiunea sa, intalni la peciérele crucei o fiintia de femeia. Era mam'a lui.

„Femeia, esclama murindulu Salvatoru, privește la fiulu teu; mama fi'mi apostolulu meu.” Acestu cu-

ventu pe care Christosu l'a exprimat în nemarginit'a sa durere, ilu adreséza fiacarei mame. „Fii apostolulu meu.” Mam'a este primulu apostolu alu credintiiei, pentru anim'a copilulu. Adeveratulu apostolu alu amorului.

Intr'o séra siedeamu pe înmurgite la peciérele mamei noastre, cu capulu plecatu pe pôlele ei, întrebandu multu și voindu a scîi toate. Cine a facutu ómenii, pomii, stelele, florile și frumós'a lume?

Atunci o gura dulce vorbi ascultatórelor noastre urechi. Fiacare cuventu strebatea adencu în sufletu. Mam'a ne istorisea despre D-dieu și creaturele sale, despre ochiulu lui atotu-vedietor și despre amorulu seu parintescu. Ea împreună micile noastre mani și ne invetiă se ne rugamu.

Ea ne spunea, că trebuie se iubimu pe toti ómenii. Că nu ne este permis a despretiui pe nici unu omu pentru că este seracu seu betranu, bolnavu seu uritu. Ea ne rogă se vorbimu totdeauna adeverulu și se nu mintimu niciodata. Ea ne spunea, că în lume exista multa ticalosia și că intrandu si noi în lumea cea mare vomu intalni multi ómeni rei, vomu suferi multu, inse niciodata se nu desperamu, ci se contamu, pe Parintele din ceru și se ne rogamu lui, asia cum se rogă ea în fiacare di cu noi. Se fimu buni, piosi, adeverati, puri, se stimamu si se iubimu pe toti.

Ce ne au spusu mam'a în ór'a aceea noi n'amu uitatu. Cuvintele au sburatu, zile multe și lungi au trecut de atuncea, inse în aneimele noastre inbetranite invetiaturele mamei resuna neincetatu.

Credinti'a mamei noastre este si credinti'a noastră. Moral'a ce ne au invetiatu ea nu ne parascesce dela léganu și până la mormentu.

Michelet scrie: „Este o regula generala dela care nu s'au aflatu mai nici o exceptiune: atatu barbatii cei însemnati cătu si cei neînsemnati sunt fiii mamelor ce au avutu. Ei pórtă timbrulu moralitatiei mamelor lor.”

Ferice de barbatulu, care dela anim'a credintiósă a mamei sale intra în lume. Otielitu elu intra în uraganulu lumii, avendu în sufletulu seu o lume linistita, imaginea copilariei sale.

Viéti'a omenésea este bogata de stance. Sosescu óre teribile în care totulu ne apésa.

Credinti'a în divinitate este eclipsata. Anim'a noastră se lupta cu desperarea.

Cine nu are înghiuri în anim'a sa, adencimi pe lenga care memori'a trece cu fati'a acoperita și plecata? Din această nópte a unui sufletu suferindu, din adencimile desperarii ne ridica o singura stea și această este; „steau'a amorului sacru alu mamei!”

Suvenirea amorului celei mai gingasiu și mai sacru care în zile de multu trecute ne au invetiatu: a crede, a speră și a ne rogă.

O timpu ferice alu copilariei, cine te pôte uită? Cine isi pôte aduce aminte de tine, fara că anim'a lui inbetranita se nu simtia unu doru nemarginitu.

La anim'a mamei noastre amu visatu celu mai frumosu și uniculu fericitu visu alu vietiei noastre!

Vai de acelu barbatu, care în dimini'ti'a vietiei sale a fostu lipsitu de ingrigirile unei mame.

Valurile vietiei voru înundate asupra lui, fara taria morala elu va deveni jucari'a loru — și mai curendu seu mai tardiu viéti'a lui se vá terminá în obscuritate, rusine și uitare.

Vai si de mam'a care nu si implinesce sublim'a ei misiune. Acarei idolu nu este copilulu ei ci lumea, care prin usiurintia de minte și din cocheteria isi rapesce ea insasi cea mai frumósă coróna a sa.

Vai de mam'a, care nu voiesce se fia o carte deschisa, prin cuventu si fapta, din care se póta invetiă copilulu, careia camer'a copiloru si vét'r'a i paru o temnitia, acarei delicatetia cruda se teme de lacrimile copilulu ei.

Resfatiarea copilulu este cea mai mare crima a unei mame, primulu simburu alu unei existentie pierdute.

Miculu rege alu animei sale trebuie se afle de timpuriu, că elu nu este unu copilu miraculosu, caruia trebuie se i servésca toate. Elu trebuie se invetie, că are datorintie mai înainte de a scîi, că are si drepturi pe pamentu.

Elu trebuie se isi plece vointi'a, elu trebuie se isi

in gur'a mare parol'a fatale: Moratoriu pentru Ungari'a! De alta parte posessorii obligatiunilor obiectara ministrului ceea ce nici elu nu p'ote nega, ca acelea 300 milioane nicidecum nu se potu considera nici ca activu nici ca passivu alu statului, ci acesta numai catu sta bunu, garantedia, ca cei obligati le voru plati conformu legeri.

In fine ministrulu isi retrase acestu proiectu alu seu, noi inse nu credemu ca lucrulu va remanea intru atata, ca-ci unu planu nou de amortisare trebue se se faca; si apoi, mai sciti una? Sum'a de 16 milioane, preliminata a se plati pentru deaurile de vii, s'a si urcatu dela 1871 incocce ca prin o scamatoria, ca prin farmecu, la 25 de milioane florini! Vedi aci este locul de a se dice cu totu dreptulu: Ca la noi la nimenea.

O siedintia oragiösa in diet'a Ungariei.

(Siedinti'a din 18 Novembre.)

Proiectulu de lege pentru administratiunea Bosniei si a Hertiegovinei se primise cu o majoritate de 19 voturi, de basa a desbaterii speciale. Curentulu vorbirilor din desbaterea generala trecuse si acuma se pare, ca au disparutu si ori ce pericolu pentru ministeriu si ori ce nelinistire a spiritelor. Dar' lucrurile se schimbara. Cu ocaziunea desbaterii speciale avea se se descarce tota electricitatea cata se concentrase in dilele din urma.

La §. 1 alu proiectului de lege Heinrich Eles facu urmatoriulu amendamentu: „Administratiunea provisorie a Bosniei si a Hertiegovinei va fi primita intre afacerile comune ale monarchiei si ea va fi condusa, considerandu modificarile coprinse in legea presenta, in sensulu dispositiunilor Art. de lege XII. 1867.“

Ministrulu-presiedinte Tisza plededia pentru tramitarea amendamentului la comisiune.

Comitele Albert Apponyi: Pentru ce tramite Tisza amendamentulu la comisiune? Causa la acesta se nu fia ore consideratiunea ce se ia asupra decisiunilor Austriei?

Alesandru Darday face urmatoarea propunere: „Pentru administratiunea provisorie a Bosniei si a Hertiegovinei se autorisedia, in sensulu legilor existente pentru afacerile comune ale monarchiei, ministerulu comunu, care relativu la conducerea acestoru afaceri in cointielegere cu ministerele ambelor jumatati ale monarchiei, este indatoratu cu responsabilitate constitutional.“

Desideriu Szilágyi: Cu ocaziunea desbaterii prealabila a acestui paragrafu in sinulu

ceia iertare, decateori a gresitu. Elu se isi iubesca pe mam'a sa si se se tema de dens'a ca de unu tata, fiindu ca Göthe dice: „Acea este considerata de femeia cea mai perfecta, care este in stare a inlocui la copii sei pe tata.“

Pentru barbatu lumea este anim'a lui, pentru femeia anim'a este lumea ei. Si lumea animei unei mame este copilulu ei.

Ea trebue se suferu multu in decursulu educatiunei acestei lume mici. Ea trebue se planga multu pentru copilulu acesta. Inse acele lacrimi sunt rou'a binecuvantarei pentru viitoriu.

Amorulu unei mame este o putere, ca nici un'a alt'a pe pamentu.

Din copil'a cocheta ea face o femeia seriösa, din cea timida o eroina, din cea perduta o femeia onesta. Amorulu unei mame este eternu. Deca more unu copilu, tat'a preste puçinu uita de lacrimile sale si timpulu atotu-uitatoru i rapesce cu valurile sale si acea durere.

Pentru mama este o rana, ce nu se vindeca niciodata. Priviti acea femeia. Fati'a ei porta semnu desperarei, pasulu ei siovaindu, tonulu fara timbru alu vocea sale, capu'i plecatu, ce pare a fi inpunsu de spini nevisibili; spunu ca ceva este frantu in interiorulu ei.

Anim'a nöstra se emotioneaza. Candu zimbesce, apoi zimbetulu ei durerosu d'abea se pöte deoseb'i de planu.

Intrebati-o se ve spuna caus'a profundeii ei doreri. Séu ve rogu, nu o intrebati, ci diceti'i:

„Sermana mama, tu ti-ai perdutu copilulu, totu ce ai avutu!“

Si la cuvintele acestea fruntea ei, de pe care au cadiutu o coröna se va plec'a si mai adencu.

O strigare i scapa din sufletulu ei. O singura strigare venerabila si teribila totuodata. Resunetulu unei anime, care va fi eternu franta, suspinulu unui sufletu! — Apoi plangeti impreuna cu ea. Déra ve rogu, nu ve incercati a o consolá. Participati la acea tacere profunda, in care se inveleste sufletulu ei. Tacerea desperarei.

Acesta este mam'a si amorulu ei. In lumea intréga ea nu isi afla unu ce, care se i samene.

Éta cum canta despre ea poetulu Adalbert Stifter:*)

„Anim'a unei mame este locul celu mai frumosu, si care nu se pöte perde alu copilulu, chiar candu dejá au si incaruntitu. Si fiacare possede in lumea intréga numai o singura anima ca acesta!“

*) Scriitoru si novelistu renumitu alu Nemtiloru. Opulu seu celu mai cunoscutu este: „Bunte Steine.“
Not'a Traduct.

comisiunei d. ministru-presiedinte au refusat amendamentulu lui Taray si alu altor'a cu argumentulu, ca conceptiunea actuala a lui este cea mai buna posibila. Si-au schimbatu ore de atuncea d. ministru parere sa? S'au consultatu ore cu sine insusi si au ajunsu la convingere, ca ar fi mai cuviinciosu a pasi cu tota sinceritatea inaintea natiunei si a i spune cu franchetia ceea ce se cere dela densa? Deca acesta nu s'au intemplat, apoi pentru ce acesta jucaria cu tier'a si cu proiectulu de lege? Este ore caus'a purtarei de astadi a ministrului-presiedinte, consideratiunea pe care o ia asupra parlamentului cislaitanu? (Sgomotu; sensatiune in drept'a; aplause vivace in steng'a.) La unu astfelu de jocu de a bab'a örba nu potemu consimti nicidecum. (Aplause frenetice in steng'a.)

Mauriciu Jokay: Se pare ca desbaterea are se se incepa de nou. In decursulu desbateriloru s'au ridicatu diferite acuzari asupra persoanei sale, la care densulu respunde: ca in altu locu ar potea afla pöte mai multa buna stare si mai multa libertate, decatu in tier'a acesta; dar' fara Ungari'a lui nu i trebue nici paradisulu. (Aplause in drept'a.)

La votare, propunerea ministrului-presiedinte se primeste cu 161 contra 147 si asia §. 1 impreuna cu amendamentele se retramite la comisiune.

Paragrafi 2 pana la 5 se primescu fara nici o modificare.

La §. 6 — ultimulu — Aladar Molnár propune ca pe langa cuvintele: „Legea acesta . . . intra in vigore cu diu'a promulgarei sale“ se se mai adauge: „si remane in vigore pana la finea anului 1882“. Deca ministrulu-presiedinte voiesce seriosu ca acesta lege se fia numai provisorie, atunci densulu nu se va opune unui astfelu de amendamentu.

Ministrulu-presiedinte se declara in contra propunerei.

Votarea se face cu o iritatiune forte mare si rezultatulu este ca 159 au votatu contra, era 147 pentru amendamentu. Paragrafulu 6 s'au primitu deci in conceptiunea sa primitiva si asia proiectulu de lege ar fi fostu primitu afara numai de §. 1 care a fostu retransmis la comisiune.

Cert'a se reincepu din nou, discutanduse intrebarea: decu la ordinea dilei a siedintiei urmatoare se se puna mai 'ntaiu proiectulu de lege relativu la armat'a imperiului, ori raportulu comisiunei bosniace asupra §. 1 alu proiectului bosniacu.

Desideriu Szilágyi dice: ca densulu scie bine, ca comisiunea nu isi va gati mai curendu raportulu seu, decatu numai pe candu ilu va voii guvernulu. (Sensatiune in drept'a.) Despre acesta nici mai voiesce a dice nemica, nu intielege inse din ce cauza ministrulu-presiedinte voiesce se intetiésca atatu de multu desbaterea asupra proiectului de lege relativu la armata.

O voce din drept'a: Coprinsulu aceluia este cunoscutu in de ajunsu.

Desideriu Szilágyi: Credu prea bucurosu, ca d. deputatu Ormay este gat'a se votedie intr'unu singuru minutu acelu proiectu si decu diet'a s'ar compune totu din astfelu de membrii precum este densulu, atunci diet'a n'ar mai avea ratiune de a esista, fiindu de prisosu. (Sgomotu mare in drept'a! Voci: la ordine! la ordine! Contradiceri si larma in steng'a.)

Desideriu Szilágyi: Acele cuvinte voiescu. . . (Voci in drept'a la ordine!)

Desideriu Szilágyi se incerca de repetitiori se vorbesca, dar' este inpiedecatu prin continue strigari: la ordine!

Presiedintele Josef Szilágy: Domnului deputatu i-au scapatu pöte in foculu desbaterii unu cuventu, pe care pöte ca voiesce se ilu esplice. (Sgomotu mare. Strigari: la ordine!)

Gabriel Ugron: Eu credu, ca drepturile presiedintelui . . . (Strigari in drept'a: Nu'i este permis se vorbesca! Strigari in steng'a: la regulamentulu casei i este permis se vorbesca! Larma mare. Voci: S'audimu pe presiedintele!)

Desideriu Szilágyi: Eu nu primescu dela nimenea altulu o chieamare la ordine, decatu numai din partea aceea (arata pe presiedintele) si ve observu, ca acelea ce am disu nu numai ca le sustienu (strigari oragiöse in drept'a: la ordine! la ordine!) ci le voiu si proba. (Larma in drept'a; strigari: acesta nu se pöte admite!) Dreptulu meu de a'mi esplicá cuvintele mele, nu voiu suferi a mi'lu restringe prin nici unu felu de larma. (Aplause prelungite in steng'a.)

Cuvintele exprimate le sustienu in intregulu loru sensu, pentru ca ele nu insemneia altu, decatu ca regulamentulu casei nu se stabileste cu privire la aceia, pentru cari nu mai este de lipsa se stu-

dieie acele proiecte de lege, de örece parere loru este dejá formata, ci cu privire la aceia, acoror vederi asupra acelor proiecte nu sunt identice cu ale guvernului. D-vöstra inse ve incredeti in majoritatea d-vöstra si in terorismulu d-vöstra. (Aprobari viue in steng'a.)

Carolu Ormay: Nu scie cum densulu ajunge a fi trasu in desbatere, de örece atunci, candu densulu audi numinduse vecinulu seu, conversá cu unulu din vecinii sei. Szilágyi a disu: ca elu ar fi gat'a a vota in totu momentulu acelu proiectu de lege. Fia-care urmédia in modu obiectivu convingerii sale si unuia i trebue tempu mai multu, era altuia mai puçinu, pentru ca se si-o formodie. Dar' a scöte numele unui deputatu si a intrebuintia in contra lui asemenea espressiuni, nu este nimicu altu, decatu incetatienea dreptului pumnului in parlamentu. (Aprobari in drept'a. Sgomotu in steng'a.)

Desideriu Szilágyi: Prin cele dise caracterulu deputatulu nu este atinsu; nici nu a fostu luat in intiesulu acela. Deca am exprimat numele densului, apoi o am facutu pentru ca m'au intreruptu in vorbirea mea. (Sgomotu. Strigari: asia este! contradicere in drept'a.) Si decu . . . (Sgomotu furtunosu. Vocea oratorului nu se mai pöte audi),

Emerich Ivanka: Eu te am intreruptu. (Sgomotu.)

Desideriu Szilágyi: Pardon, Ormay m'au intreruptu.

Emerich Ivanka: Eu am fostu acela!

Desideriu Szilágyi: Atunci deputatulu Ivanka se considere cele dise, indreptate la adress'a lui. (Sgomotu furtunosu. Strigari: la ordine!)

Emerich Ivanka: (se redica intr'o larma nedescriptibila, in vanu presiedintele se incerca a restabili linistea, clopotielulu nu se mai aude): Primescu cuvintele pe cari mi le au adressatu Szilágyi. (Intreruperi sgomotöse in steng'a.)

Presiedintele: Eu credu ca Ormay au respunsu si pentru Ivanka si prin acesta incidentulu s'ar potea incheia. (Aprobari in steng'a, contradiceri in drept'a. Se audimu!)

Emerich Ivanka: De siguru ca toti au cetitu si au studiatu dejá proiectele de lege relative la armata. (Sgomotu.)

Josef Madarass: Noi, inca nu!

Emerich Ivanka: Nu s'au cerutu alta, decatu ca dupa espirarea terminulu se se puna la desbatere proiectele, si nu i este permis nici unuia a se opune la acesta, ca si unu dictatoru. Deca Szilágyi afla causa de a reclamá in contra intreruperiloru, apoi eu afu causa de reclamare in aceea, ca dela 1861 incocce, de candu apartienu eu parlamentulu, inca nu au intrebuintiatu niminea in parlamentu o astfelu de maniera de pissica ca a d-tale. (Steng'a se redica intre sgomote furtunöse strigandu: la ordine! Drept'a aprobedia cele dise! Intreruperile se repetiescu, ori de câte-ori voiesce cineva se ia cuventulu.)

Ministrulu-presiedinte Tisza: Nu mi se pöte inputá nici o presiune teroristica, pentru ca ceea ce pretindu eu este admissibilu in puterea §. 110 alu regulamentulu casei. (Desideriu Szilágyi intrerupe pe vorbitoru. O voce in drept'a: Lui i este deci permis se intrerupa!) Lasati pe d. deputatu se'si faca voi'a; pe mine nu me conturba, ci imi dá din contra, celu multu ocaziune pentru o placuta conversatiune cu densulu. (Haritate.)

Presiedintele: Voiescu se facu propunerea mijlocitöre, ca proiectulu de lege alu armatei se se desbata vineri.

Diet'a primeste acesta propunere.

Iritatiunea continua a durá, deputatii parasescu diet'a in modu sgomotosu asia, ca urmatoriulu vorbitoru Csatar, isi tiene discursulu seu inaintea unor banci apröpe göle.

Correspondentie particulare ale „Observatoriului.“

— Dela comun'a Lapusiu. (Ajutorie pentru biserici si scöle. Estrasu din trei correspondentie). Dupa cum teritoriulu marelui principatu alu Transilvaniei fusese mai multu séu mai puçinu aservitu, in aceeasi proportiune se cunoscu si urmele civilizatiunei séu a le barbariei la toti locuitorii; are inse si caracterulu nationale influentia, uneori decisiva. Districtele cele mari, in care locuitorii au gemutu sub jugulu iobagiei de 104 si 208 dile pe anu cu tote celelalte atrocitati, differu pana in dio'a de astadi prea multu, spre ex. de districtele sasesci, de a le granitariiloru, inca si de cele secuiesci. Nicairi nu este asia mare lips'a de ajutoriu materiale, totuodata inse si morale si intelectuale, decatu in asia numitele comitate. Intelligenti'a romanésca ar fi datöre, chiaru si in propriulu interessu personale, se'si concentre mai multu ca pana aci grija sa pentru locuitorii din comitate. Sunt legi si patente din timpulu absolutismulu, legi chiaru si de ale dualismulu, in sen-

sulu carora cine vré, póte se ajute fórte multu. Sunt si proprietari, aristocrati de frunte, inaltiati mai presu de urele meschine si fanatice ale dascaliloru si carturariloru calvinesci, caroru le este rusine de atáta barbaria cáta vedu in inpregiurulu loru, de biserici lucrute numai din lemn, de candu romaniloru nu le erá permis a edificá biserici de caramida si de pétra, de scóle care samena cu grajdurile vitelor, de hurube, colibe si bordeie.

Ilustrulu dn. comite Stefanu Eszterházy, convinsu prin domnulu advocatu Gabrielu Manu dela Desiu de imperiós'a necesitate de a restaurá biserica si cas'a parochiala romanésca din Lapusiulu unguurescu, prin actulu seu de donatiune subscrisu in 20 Iuliu 1879, darú comunei bisericesci de acolo unu locu frumosu de aprópe 3 jugere, cu conditiune cá pe acela se se ridice biserica si cas'a parochiala. Nu numai poporeni, ci si consistoriulu dela Gherla isi tinu de cea mai placuta datoría a multiami generosulu comite Stef. Eszterházy in terminii cei mai alesi.

Acésta inpregiurare ne face se ne ocupamu ceva mai multu nu numai de afacerile numitei comune, ci si de ale intregi regiuni din pregiurulu ei. Sunt trei comune romanesci care póta acelasi nume: Lapusiulu romanescu cu circa 2000 de suflete romani, 450 magiari si cátiva de alte rasse; Lapusiulu unguurescu cu vreo 1700, din cari abia 400 romani, vreo 150 jidovi, maioritatea magiari; Bai'a-de Lapusiu sau Baitia cu vreo 1450 suflete, dintre care vreo 650 romani, ceilalti magiari. Dara cealalte 35 de comune din regiunea comunelor Lapusiu, la unu locu, poporatiunea romana face la 24 mii si cea magiara cu totulu celu multu 4000, la care se adaoe vreo 700 de jidovi migrati in acele parti de 25 ani incóce. Asia dara marea maioritate a locuitoriloru acelu districtu, adeca 6/7 este romanésca, si pentru atáta poporu se fia o singura scóla primaria modesta cu 4 clase, éra de vreunu gimnasiu séu altu institutu secundariu (scól'a media) nici vorba. Apoi se te mai miri, cá unu barbatu de convictiunile lui G. Manu este gata se'si dea sangele ánimei sale pentru acea scóla pentru care si alérga de 18 ani, cautandu se'i destupe isvóra de existenta si infflorire? Dupace daruise din averea se prea modesta 7 jugere (pogóne) de pamentu bisericeii din Lapusiulu ung., si 100 fl. intr'o actiune, mai in urma pentru scól'a de acolo isi dete dreptulu seu de regalu (cárciumaritul), pe care'lu avea cá persóna nobile din vechime, si din care scól'a trage venitu anuale de 50 fl., adeca cá dela unu capitalu de 1000 fl.

Scimu bine cá si advocatulu G. Manu este unulu din acei romani, cari nu suferé se se faca parada cu numele lor; este inse datoría altora, cá mai virtosu in acésta epoca ingrecata de pessimismu, se scótia lumina faptele patriotice, nu spre a face complimente si a lingusi pe proprietarii lor, ci numai spre a arató cá, de si in tacere, se facu totusi progresse inca si in regiunile, a caroru stare se credea a fi cea mai desperata. Precátu timplu fusese dn. G. M. v.-prefectu, induplecase pe poporeni din comunele Cusdriór'a, Zapértiu (Zapocz, Haberndorf) si Sesarm'a, cá se'si faca biserici noue frumóse, in alte comune case parochiali si localuri de scóla. De candu este advocatu, mai alesu in cei 10 ani din urma avendu multe asia numite processe urbariali, cu ocaziunea inpartiei de paduri intre comune si proprietari, precum si la processe de commassatiuni, a mediulocitu mai multu pe cale de inapaciure, mosiére frumosiéle de pamentu pentru biserici, scóle, parochii, precum de ex. la Christoltiulu mare 71 jugere de cáte 1600 stánjini □, la Agriesiu 50, la cealalte comune dupa potintia cáte 10 pana la 30 de jugere pamentu bunu de cultivatu. Prin castigarea acelor mosii se inmalti capitalulu bisericescu si scolasticu intr'unu singuru districtu de 38 comune cu câteva dieci de mii in valóre de bani, si lipsesce numai, cá se fia administrate cu cea mai mare precisiune si chiaru rigóre.

Déca acelea castiguri materiali se paru puçine in proportiunea immenselor lipse ale natiunei, ele inse sunt fórte mari, sunt chiaru totulu in comune si tinuturi, pe unde inainte nu erá nimicu, in cátu subversá pericolulu se dispara biserica cu poporu cu totu, sau acésta se tréca in unele comune la protestanti. Aci mai merita a relevá si inpregiurarea, cá unii din proprietarii magiari mai scutiti de patim'a urei, inaltiati preste diatribele fanatice, au inceputu a se convinge, cá chiaru pentru densii este unu lucru nu numai neplacutu, ci si rusinatoriu de a fi incongiurati din tóte partile de locuitori saraci, prin urmare si necultivati, simplii, carii isi afla distractiune numai in cárcium'a jidovésca; in fine cá este nespusu de periculosu chiaru pentru economi'a si averea lor, inpucinare locuitoriloru prin migratiune si mai multu prin mortalitate excessiva; prin urmare, cá acei magiari carii orbiti de ura nationale dorescu perirea romaniloru din acésta tíera, isi subscrisu ei insii totuodata si apunerea lor.

Sciri diverse.

— (Invitare.) Reuniunea romana de cantari va arangea Dumineca in 18/30 Novem. a. c. alu douilea concertu ordinariu pentru acestu anu, in sal'a edificiuului Reuniunei germane de cantari de pe „Pamentulu micu Nr. 1“. (Musikverein). Program'a: 1. Mandolinat'a, de E. Paladilhe executata de choru. 2. Scene de balletu, de Beriot solo pentru violina cu acompaniamentu de forte-piano. 3. Verfulu cu doru, balada nationala in 3 parti, cuvintele de N. Laroc, musica de C. Liubicz.

La acestu concertu se invita cu onorulu cuvenitu toti P. T. membri ai „Reuniunei romane de cantari“, si comitetulu spera, cá cercetarea acestui concertu

va fi cu atátu mai numerósa, cu catu pentru prim'a data in patri'a nóstra se va esecutá balad'a nationala „Verfulu cu doru“, alu carei tecstu este compusu de insasi Altetia Sa regala Elisabet'a Dómn'a Romaniei, ér' music'a de pianistulu curtiei Altetiei Sale.

Biletele se voru inparti Sambata in 17/29 si Dum. in 18/30 Novembre dela 3—5 óre dupa prandiu in cancelari'a „Asociatiunei Transilvane“ strad'a Cisnadiiei Nr. 7. — On. dd. membri sunt rogati a-si scóte la timplu indicatu bilete, de órece fara biletu nu se permite intrarea in sal'a concertului. Totu atunci se voru primi si inserieri de membri noui. Inceptulu concertului la 7 óre sér'a.

Sibiu, in 13/25 Novembre 1879.

Comitetulu.

— (Clusiu. Processu de pressa plinu de scandale). Acelu processu a decursu in 20 Nov. a. c. la curtea de jurati. Unu boieriu unguuru anume Jancso János, se adressase cátra prefectu, dupa aceea si cátra vice-prefectu in colónele diariului M. Polgár in 11 Febr. intrebandu'i, pentru ce au restauratu in functiune pe sub-prefectulu (pretoru, szolgabiro) Nagy Tamás si cum se póte cá se'i mai suferé ilegalitatile si tiraniile acelu omu carele: 1) a pusu pe mai multi ómeni in falanga, legandu'i atáta de cumplitu, in cátu la unulu i cadu carnea de pe mani, altuia i se trase mórtea din acele atrocitati. 2) pe altii ia inchisu in celariu (pifnitia) la intunerecu si nu le a datu de mancare cáte trei dile; 3) lui Avramu Rosenfeld (evreu) ia trasu o palma in localulu de functiune, éra acésta 'ia trasu trei pentru una, pana se apuce a'lu inchide; 4) dupa unu altu omu arunca cu fórfecele lovindu'lu in capu; 5) pe altulu l'a condamnatu la inchisóre pe 1 luna, apoi inse luandu'i 12 fl. 'ia datu drumulu.

Din 17 martori jurati si ascultati, cu esceptiune de o femeia, toti au marturisitu contra subprefectului Nagy constatandu tóte acelea tiranii si atrocitati comisse de elu, in cátu dr. Gustav Groiss professoru si advocatu, nu se potú conteni se nu pronuntie cuventulu de „administratiune asiatica.“ Acus'a si apararea decursera cu mare zelu. Juriulu de 12 erá compusu din persóne de diverse colori politice, gubernamentali si din opozitiune; cu tóte acéstea acusatulu fu acquitatu cu 8 voturi contra la 4 si asia tiraniile lui Nagy se constataru si fu condamnatu la platirea spesseloru in suma de 235 fl. 48 cr., éra elu luà recursu de nullitate.

„Kelet“ face cu acésta ocaziune unu complimentu pe dosu dicundu, cá de aici aru potea se invetie multi subprefecti si alti functionari dela administratiune.

Avemu si noi dela dn. Butyka Lajos din Vintiulu-de diosu câteva acte de acuse fórte grele, indreptate asupr'a unuia din subprefectii cei mai cumpliti, venite incóce inca din 27 Iuliu 1878. Las' cá actele acelea sunt asia de multe, cátu nu aru incapea intr'o cóla intréga de tipariu, dara apoi aci potemu se scimu din capulu locului, cá de le amu publicá, din acea di amu si provocá unu processu de pressa din cele mai inversiunate asupr'a dlui Butyka in lini'a prima, asupr'a nóstra in a dou'a. Si ce amu fi folositu? Chiar din actele dlui Butyka, care tóte sunt scrise unguuresce, ese curatu, cá prefectulu (Comes supremus), prin urmare si ministrulu, le cunósce bine.

— (Rebeliune boierésca). Se scrie dela Christuru din comitatulu Dobocei in Transilvani'a, cá acolo in 17 Nov. mergendu executorii de contributiune sub conducerea lui Szikszay Mihály asupr'a caseloru comitelui Sigismund Toldalagi, acésta insoçitu de provisorulu seu Miner, ambii armati cu revolvere, in fruntea argatiloru curtiei boieresci, au respinsu pe executorii; satenii éra si audiendu larm'a cea mare au trasu clopotele intr'o dunga, cá se se adune cu totii. Atunci executorii au tulit'o la fuga; dupa aceea inse Szikszay s'a intorsu cu o ceta de gendarmi si au executatu pe c. Toldalagi. Frumóse timpuri amu ajunsu.

— (Totu din tíer'a ursiloru.) Urmatórele cifre scóse din acte oficiali le reproducemu dupa Bistritzer „Wochenschrift“ Nr. 16 si „Kelet“ Nr. 267. In o singura pretura (plasa, subprefectura) a Rodnei, limitrofa cu Bucovin'a, lupii si ursii au mancatu in cele 10 luni a le anulul c. 56 cai, 65 vite cornute, 420 oi si capre, cumu si 40 porci. Valórea acestoru vite domestice a fostu pretiuita la 7860 fl. In acelasu timplu din aceeasi pretura gubernulu a castigatu 112 fl. din tax'a biletelor de venatu. Comparati acéstea cifre si judecati. Proportiunea daunelor cauzate prin fere selbatece este aprópe aceeasi in cealalte subprefecturi. 11 ursi au ucisu locuitorii din 5 comune ale preturei Jadu, nu prin venatóre formalá, ci éca asia, pe intemplete, care cum a potutu, fara a mai asteptá bilete dela B.-Pest'a. La Pinticu din toti mánzii cáti erau in stav'a (ergheli'a) de cai, au remasu numai 6, pe toti ceilalti iau mancatu lupii. Vulpile vinu dio'a mare prin sate si mananca

gainele, éra iepurii de campu vinu in gradini si rodiendu scórti'a pomiloru le prepara uscarea lor.

„Kelet“ cá gubernementalu ce este, intréba totusi pe gubernu, cá óre interessulu statului cere, cá tax'a pentru pusci se fia atátu de exagerata, séu cá ea are de scopu a fi numai pentru placerea venatoriloru bogati, cá se le remana loru cátu se póte mai multe selbatecimi. Cu totulu altu scopu au acelea taxe fatali. Ele s'au introdusu pre candu tíer'a erá gubernata dupa legile martiale. Inainte cu 30 de ani s'au culesu mai antaiu armele dela locuitori, de frica cá magiarii se nu se rescóle din nou, se traga si pe romani in partea lor, dupa aceea vediendu cá ferele se inmaltiau fórte, au introdusu taxe pe pusci, au si regulatu se se faca venatori dese, chiaru si sub conducerea gubernatorului tíerei. Cu cátu comploturile unguuresci se inmaltiau pana pe la 1865, cu atátu se tinea registre mai exacte despre numerulu pusciloru cáte se aflau pe la locuitori.

Ei bine, atunci a fostu sub periodulu absolutismului, dara acuma? Curatu cá si atunci. De 13 ani incóce denuntiarile nu mai incéta, cá romanii aru cóce planuri de rebelliuni, prin urmare cá sub titlu de taxe castigarea de arme se fia cátu se póte de ingreunata. Sub despotismulu de inaintea anului 1848 ómenii erau totu asia de brutali, buna-óra cá pretorulu Nagy, celu cu processulu de pressa, erau inse mai sinceri; cá-ci acéa nu'ti luau taxe anuali pe pusci, confiscau inse puru si simplu inca si pistólele cele mai ruginite. Din acelea vécuri s'au dedatu romanii cá se atace pe ursi cu securi, éra de lupi se se apere cu furci de feru si cu cani de cei mai lotrii. Combinandu tóte daunele cáte se facu preste anu in Transilvani'a prin fere selbatice, vomu dice fórte puçinu, daca vomu pune sum'a la 200.000 fl. v. a. Cu tóte acéstea dn. ministru interpeletu deunadi in dieta tocma in acésta cauza, avú intru nimicu a respunde, cá scirile venite lui prin organele sale sunt satisfacatórie.

— (Misicarea poporatiunei in B.-Pest'a.) In restempulu dela 2 pana la 8 Novembre a. c. in capital'a Ungariei s'au nascutu 223 copii vii si au muritu 117 persóne. Nascerile intrecura deci casurile de mórte cu unu plus de 46. Dintre copii nascuti vii 158 au fostu legitimi, éra 65 nelegitimi; dupa secesu au fostu 116 masc. si 107 femem. Morti s'au nascutu 10, dintre cari 9 legitimi. Numerulu intregu alu nasceriloru vii in cele 45 septemani ale anulul acéstiua a fostu 11.302, prin urmare unu crescémentu de 528. La fiacare 1000 persóne se vine 55, nasceri si 28,4 morti.

— (Anghin'a diphterica.) Acelu asassinu de generatiuni, a inceputu din nou se omóre pruncii din Clusiu. De doue septemani incóce, intre alte casuri funeste, dn. Jul. Smatla comissariu de finantia, perdú in 10 dile patru prunci, apoi se bolnavi si soci'a sa totu in diphteritis. Totu acolo unui conductoru dela calea ferata ii morira cinci prunci in restimpu numai de 15 dile; asia numai in doue familii 9 morti. „Kelet“ asigura, cá acelea familii au si chiamatu medici si cá au facutu totulu spre a salvá viét'i'a baiatiloru, dara nici cur'a cea mai regulata a mediciloru nu a folositu nimicu. Se mai adaoe cá baiatii erau din cei mai sanatosi, vioi, crescuti inadinsu in aeru liberu, dedati si la exercitiu gimnasticu. Tóte indesiertu. Mare lucru, cá medicii din tóta lumea de ani 20 nu dau celu puçinu preste unu miuloculu preservativu contra acelu morbu spurcatu.

— (Cátu costa scól'a agronomica de langa Clusiu?). Ea costa enorm'a suma de 388 mii fl. val. a., éra la sustinerea ei peste anu se ceru cáte 41 mii fl., din care se vinu pentru fiacare elevu cáte 397 fl., apoi platile professoriloru, unelte, vite, experimente etc. etc. Din 780 jugere (pogóne) ale mosiei pe care este asediata, pana acum stau numai 320 jug. sub cultura. Dn. directoru Ales. Vörös, din alu carui discursu ténutu in 15 Nov. scótemu acéstea date, a uitatu se spuna, ce buruieni crescu pe restulu de 460 jugere. De altmentrea insusi directorulu marturisesce, cá loculu acela este alesu prea reu spre a experimentá cu o scóla agronomica. Dara candu si scopulu reservatu alu acelei scóle este totu magiarisarea, unde potea se aléga locu mai acomodat, de cátu vecinatea Clusiuului? Si apoi ce lucru mare ar mai fi 388.000 fl. pe langa magiarisarea poporatiunei romanesci din comunele invecinate. Saracu budgetu si mai saraca contribuens plebs! (Vedi mai multe in M.-Polgár).

— (Cutremuru de pamentu). In Banatu cutremurele de pamentu se innoiescu mereu de cateva septemani. In 19 Nov. pe la 12 óre fara 2 minute din di, se simti din nou unu cutremuru fórte tare ce lasá urme in edificie, éra dupace incéta, se audi unu murmur subteranu spaimentatoriu.

— (Hadji Loja in Teresiopole.) De candu l'au adusu pe Hadji Loja la Teresiopole, elu s'au mai

linistitu, au început să se dedea cu nouă să locuința și tempului și lu petrece cu învietoarea nobilei profesiuni a — croitorului, pentru care simte mare predilecțiune și arată o mare dexteritate. Invetiatorului seu, care este unul din camaradii sei de închisore, este multumitu cu progresele pe care le face. Hadji Loja continua și acum a își vinde autografele sale cu pretiulu fiesu de 10 cr. v. a. Din castigulu acesta si-au cumperatu unu orologiu de parete, era din banii ce i prisosescu isi cumpera unu, care i place forte multu.

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

Capitolulu VIII.

Nu se potriveste ori ce forma de guvernul pentru fiacare tierra.

(Urmare.)

Cu catu se apropia cineva mai multu de ecuatoru, cu atatu poporale traiescu cu mai puçinu. Ele nu mananca mai de locu care. Urezulu, papusioiulu, cuzuzulu, meiulu, casavulu sunt mijlocele loru ordinarie de alimentatiune. Esista in Indii milioane de omeni, acaroru mancare pe o di nu costa unu sou. In Europ'a insusi se pote observa o diferentia forte mare intre apetitul poporaloru de nordu si intre acela alu poporaloru de sudu. Unu Spaniolu ar trai optu dile cu prandiulu unui Nemtiu. In tierile in cari omeni sunt mai mancaciosi si luculu se marginesce asupra obiectelor de consumatiune. In Angli'a elu se manifesta pe o mesa incarcata cu carnuri, in Itali'a este cineva tractatu cu saharu si flori.

Asemenea diferentia se potu observa si in luculu de vestminte. In clime unde schimbarea temperaturelor este repede si violenta, omeni au vestminte mai bune si mai simple. In clime de acelea unde cineva nu se inbraca decatu numai pentru luculu, nu se cauta atata la utilitate, catu la splendore: vestmintele insusi sunt unu luculu. La Neapole, se potu vedea omeni in tote dilele preamblanduse spre Pausilip inbracati in veste aurite, dar fara caltiuni. Asemenea este si cu locuintele. Candu cineva nu are a se teme de intemperii, sacrificia totu pentru magnificentia loru. In Paris si in Londr'a voiescu a locu caldu si comod; in Madrid sunt salone superbe, dara fara ferestri cari se se pota inchide si omeni dormu in cuiburi de clotiani.

In tierile calde alimentele sunt mai substantiose si mai sucose, si acesta este o a trei'a diferentia, care nu lipseste de a influentia asupra celei de alu douilea. Pentru ce se mananca ore atata leguma in Itali'a? pentru ca este buna, nutritore si de unu gustu escelentu. In Franci'a, unde leguma nu se nutresce decatu cu apa, ea nu este nutritore si la mesa ea nu are nici o valore, si cu tote acestea ea nu ocupa cu multu mai puçinu terenu si nu costa mai puçina osteneala cultivarea ei. Este o experientia probata, ca graulu de Barbari'a, de altcum inferiore celui din Franci'a, da cu multu mai multa faina, decatu celu din Franci'a, era acesta mai multa ca graulu de nordu. Din acestea se pote deduce, ca o asemenea gradatiune se pote observa in generale in aceeasi directiune dela ecuatoru spre polu. Nu este ore desavantagiulu visibilu de a avea in unu productulu egalul mai puçina cantitate de nutrimentu?

Pre langa tote acestea consideratiuni diferite asi mai potea adaoge una, care deriva din acelea si le confirma, aceea: ca tierile calde au trebuintia de mai puçini locuitori ca tierile frigurose si aru potea nutri mai multi, ceea ce produce totdeauna unu prisosu indoitu in avantagiulu despotismului. Cu catu, unu orecare numeru de locuitori ocupa o suprafatia mare, cu atatu revoltele devinu mai dificile, pentru ca nu se potu concentra repede si in secretu si pentru ca guvernulu i este totdeauna lesne se descopere proiectele si se taie comunicatiunile. Cu catu inse unu poporu numerosu se aduna mai tare la unu locu, cu atatu guvernulu pote usurpa mai greu suveranitatea: siefi poporulu deliberesa totu asia de siguri in camerele loru ca si principele in consiliulu seu si multimea se aduna totu asia de iute pe piatie, ca si trupele in quartirele loru. Avantagiulu unui guvernulu tiranicu este deci de a potea opera la distantie mari. Cu ajutorulu

punctelor de radiemare ce si le cauta, forti'a sa cresce cu distantia, asemenea aceleia a unei parghie.*)

Din contra, forti'a poporulu nu se manifesta, decatu candu este concentrata. Ea intindenduse prea tare se evaporesa si se pierde, ca si efectulu prafulu de pusca presaratu pe pamentu, care nu ia focu decatu graunte de graunte. Tierile deci, ce sunt mai puçinu inoporate sunt cele mai proprie pentru tirania: besthie rapitore domnescu numai in desierturi.

Capitolulu IX.

Despre semnele unui guvernulu bunu.

Candu cineva intraba in modulu absolutu, care este guvernulu celu mai bunu? apoi pune o intrebare insolubila pe catu si nedeterminata, seu deca voimu, ea pote avea totu atatea solutiuni bune, pe catu potu se esiste combinatiuni possibile in positiunile absolute si relative ale poporaloru.

Dara deca cineva intraba, care este semnulu de pe care se pote cunoce deca unu poporu orecare este bine seu reu guvernatu, apoi lucrulu se schimba si cestiunea basata pe fapta se pote resolva.

Si cu tote acestea ea nu va fi resoluta, pentru ca fiacare voiesce se o resolve die dupa manier'a sa. Supusii lauda liniscea publica, cetatienii libertatea particularilor; unulu prefera securitatea posesiunii, era celalaltu securitatea persoanei; unulu voiesce ca guvernulu celu mai bunu se fia si celu mai severu, celalaltu sustiene ca celu mai dulce este celu mai bunu; acela voiesce ca crimele se fia pedepsite, era acesta ca ele se fia delaturate; unulu crede ca este frumosu a fi temutu de vecini, era altulu doresce ca se fia ignoratu de ei; unulu este multumitu candu banii circulesa, era celalaltu cere paine pentru poporu. Si chiaru candu s'ar fi invoitu cineva asupra acestoru puncte si asupra altoru asemenea, ar fi ajunsu ore mai departe? De orece cantitati morale sunt lipsite de o mesura precisa, chiaru deca s'ar invoi cineva asupra semnului, cum s'ar invoi si asupra estimatiunii?

Din parte'mi, eu me miru totdeauna, cum se pote necunoce unu semnulu atatu de simplu si cum pote avea cineva reau'a credintia de a nu ilu recunoce. Care este scopulu asociatiunii politice? Este conservarea si prosperitatea membrilor sei. Si care este semnulu celu mai siguru ca ei se conservu si prosperesa? Este numerulu si poporatiunea loru. Se nu se caute deci, acestu semnulu atatu de multu disputatu, in alte locuri. Tote celelalte presupusu ca sunt egale, acela este negresitu guvernulu celu mai bunu, subt care, fara mijloce straine, fara naturalisatiuni si fara colonii, numerulu cetatieniloru cresce mereu. Acela subt care decresce si pierde, este celu mai reu. Calculatori, este treba vostra de a numerá, a mesura si a compara!**)

*) Acesta nu contradice celora ce amu fostu disu mai inainte, cart. II. cap. IX, despre inconvenientele Statelor mari, pentru ca acolo era vorba despre autoritatea guvernulu asupra supusiloru, pe candu aicea este vorba despre forti'a lui in contra supusiloru. Membri sei respanditi i servescu ca puncte de radiemare pentru de a lucra in departare asupra poporulu; dara elu nu are puncte de radiemare pentru de a lucra directu asupra acelor membri ai sei. Astfelu intr'unulu din casuri parghi'a devine slabiciune, era in celalaltu fortia.

Not'a lui J. J. Rousseau.

**) Dupa aceleasi principii ar trebui se se judece si secolele, care merita preferentia pentru prosperitatea genulu omenescu. S'au prea laudatu acelea in care au inforitu sciintiele si artele, fara de a esamina obiectulu secretu alu culturei loru, fara de a considera funestulu loru efectulu: idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset. (Tacit., Agric., 21.) Nu vomu vedea noi ore niciodata in maximele cartiloru grosolanulu interesu ce face pe autori se vorbesca asia? Nu, dica ei ce voru dice, candu pre langa tota splendorea sa, o tierra se depoporesa, atunci nu este adeveratu, ca totulu merge bine si nu este de ajunsu ca unu poetu se primesa diece mii livre ca rente, pentru ca secolulu seu se fia celu mai bunu din tote. Nu trebuie se caute cineva numai la repausulu aparentu si liniscea siefiloru, ci la prosperitatea natiuniloru intregi si mai multu inca la numeroasele clase. Grindin'a desolasa cateva districte, dara ea forte raru causesa fomete. Revoltele, resbelele civile alarmesa pe siefi, dara ele nu sunt caus'a adeveratelor nefericiri ale poporaloru, care potu chiaru se se recreese, pana candu durasa disput'a ca cine se le tiranizeze. Prin starea loru permanenta este conditionata prosperitatea seu calamitatiile loru reale. Candu totulu este calcatu in peciore, subt jugu, atunci pierde totu si cei mari distrugu atunci dupa placulu loru, ubi solitudinem faciunt, pacem appellant

*) Si nepriceputi nenuma civilisatiune, cea ce in adeveru era numai o parte a sclaviei. (Dupa Trad. I. J. G. Munténu.)
Not'a Traductorelui.

— si prefacendu tier'a in pastiu, numescu a face pace. (Tacit., Agric., 31.) Candu discordiile celoru mari agitau regatul Franciei si coadjutorulu Parisulu — (cardinalulu de Retz, Paul de Gondy) — se ducea la parlamentu cu pumnalulu in buzunaru, acestea tote nu impedeau pe poporulu francesu se traiesca fericitu si numerosu intr'o bunastare onesta si libera. Greci'a inflorea in mijloculu celoru mai crude resbele, sangele curgea valuri si tier'a intreaga era plina de omeni. „Se pare, dice Machiavelli, ca si candu in mijloculu omorurilor, alu proscriptiuniloru, alu resbelelor civile, republic'a nostra ar fi ajunsu puternica. Virtutea cetatieniloru sei, moravurile loru, independintia loru au contribuitu mai multu la reintarirea loru, decatu cum aru fi potutu se'i slabesca tote dissensiunile. O mica agitatiune da elasticitate animiloru si aceea ce face adeverat'a prosperitate, nu este atatu pacea catu libertatea.

Not'a lui J. J. Rousseau.

Pretiuurile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

21 Novembre in Sibiu:

Grâu, dupa calitate	1 hectolitru	fl. 8.50 - 9.50
Grâu, amestecat	1 „	„ 7.30 - 8.10
Secara	1 „	„ 5.10 - 5.50
Papusioiu	1 „	„ 4.20 - 4.60
Ordiu	1 „	„ 4.40 - 4.80
Ovesu	1 „	„ 2.90 - 3.30
Cartofi	1 „	„ 1.20 - 1.40
Mazare	1 „	„ 6.50 - 7.-
Linie	1 „	„ 10.- - 10.50
Fasole	1 „	„ 6.50 - 7.-
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	„ 30.- - 32.-
Untura (unsore topita)	50 „	„ 28.- - 28.50
Carne de vita	1 „	„ -42
Oua 10 de	1 „	„ -25

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 24 Novembre

Galbinii imperat. de aur	fl. 5.53 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.30 „
Imperialu rusescu	„ 9.64 „
Moneta germana de 100 marce	„ 57.60 „
Sovereigns englesi	„ 12.- „
Lira turcesca	„ 10.65 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ - „

Cursuri de Bucuresti in Lei noi (franci).

22 Novembre.

Obligatiuni rurale din 1864 cu 10%	l. 98. 1/2 b.
Imprumutul Oppenheim din 1866 cu 8%	„ 103.- „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„ 103. 1/4 „
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%	„ 99. 3/8 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%)	„ 93.- „
Imprumutul municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„ 100.- „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„ 187.- „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„ - „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„ - „
Dacia, Compania de ascur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„ 195.- „
Romania, Compania de ascur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„ 70.- „

Nr. 986—1879.

(106) 3—3

Escriere de concursu.

Prin decisiunea spec. comisiune administrative a comitatulu Severinu de sub Nr. 419 a. c., postulu invetiatorescu comunulu cu propunere in limb'a romana si magiara din comun'a Garboveti devenindu vacantu, cu acesta se escrie concursu cu terminu pana la **15 Decembre** a. c. st. n.

Emolumentele sunt: pe unu anu 300 fl., 12 metri cubici lemne de focu, precum si locuinta libera cu gradina.

Recurentii sunt datori a areta: 1. virst'a si religiunea, 2. invetiamentulu seversitu, 3. atestatu de calificatiune, 4. cunoscintia de limbi, si in fine 5. ocupatiunea de pana acuma.

Recursurile previedute cu timbre regulate, sunt a se adresa catra Escelentia Sa dn. ministru de culte si instructiune si a se tramite pana la terminulu susu aratatu, la comisiunea administrativa in Caransebasiu. Se observedia, cumca invetiatorulu denumitu este datoriulu, a executu dupa ritulu gr. orientalu cantarile bisericesci, si in fine, cumca recursurile intrate dupa terminu, nu se voru lua in consideratiune.

Bania, in 12 Novembre 1879.

E. N. Terentiu Pucea,
notariu cercualu.

Ap'a de gura anatherina

Dr. Popp

(98) 2--2

este remediulu celu bunu si mai siguru in contra gingieloru sangerande, a doreriloru reumatice a dintiloru si a inegririi loru.

„Variate remedii n'au fostu in stare a imi vindoca sangerendele 'mi gingii, dorerile reumatice ale dintiloru si inegrirea loru, pana ce n'au intrebuintiatu renumita „Ap'a de gura anatherina“, care nu numai ca delatura suferintieloru amintite mai susu, ci mi-au reinviatu, asia dicendu de nou dintii mei si delatura si mirosulu de tutunu. Prin acesta dau deci in publicu laud'a meritata acestei apa si 'mi esprinu totu odata cea mai caldura recunoscintia Dr. Popp c. r. dentistu alu curtii din Vien'a.

Vien'a.

Baronulu de Bluman m. p.

Dep.sitele se afla:

Depositele se afla: in Sibiu la d-nii C. Müller, farmacistu, F. A. Reissenberger, Piatu mica, S. Stengel, Fried. Thallmayer, comercianti, W. F. Morscher, farmacistu diplom.; in Orasci'a la d. C. Fuhrmann, farmacistu; in Brasiovu la d-nii E. Fabick, W. Jekelius, A. Kugler, Goss, Horaung, farmacisti, Demeter Erenias, comerciantu; in Mediasiu la d. dr. Fr. Folberth, farmacistu; in Sebesiu la d-nii J. C. Reinhardt, J. Ludwig Binder, farmacisti; in Sighisior'a la d-nii J. B. Misselbacher et filii, J. B. Teutsch, precum si in tote farmaciele, parfumeriele, magazinele de galanterie si de materiale din Transilvania.

1) Barbari'a se numea Statele: Maroco, Algiru, Tunis si Tripolis, din nord-vestulu Africeii.

Not'a Traduct.